

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНИТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ
Кафедра музичного фольклору

ДИНАМІКА ФОЛЬКЛОРНОГО ВИКОНАВСТВА

Матеріали науково-практичної конференції
до 30-річчя кафедри музичного фольклору

матеріалів, наукових та творчих здобутків колективу. Осередком навчальної, виховної, науково-дослідної та архівної роботи стала лабораторія-музей музичної етнографії, робота якої спрямовується на оптимізацію навчального процесу та активізацію самостійної роботи студентів денної та заочної форм навчання. Головними її завданнями є: фіксація та документування зразків традиційної народної музики, їх опрацювання й аналіз з метою вивчення і широкого використання в навчальному процесі та з науковими цілями.

Поліпшенню засвоєння професійних знань, умінь та навичок відбувається у Школі традиційного народного мистецтва ім. В. Мотура [4], яка функціонує при кафедрі під керівництвом проф. Б.І.Яремка та має за мету поєднання аудиторної форми навчання з позааудиторною. Навчання у зимово-літній „школі живих традицій” здійснюється в середовищі творців і носіїв народної творчості через перебігання і пізнання їхнього мистецтва усним та практичним шляхом. Студенти мають змогу не лише здійснювати запис від народних виконавців, спостерігати за ними й навчатися в них, а й шліфувати власну виконавську майстерність у автентичному середовищі. В останні роки, у зв'язку із потіршенням фінансування, така професійна практика здійснюється власним коштом студентів та викладачів у селах Переброди, Залава Рівненської області та с.Космач Івано-Франківської обл.

Своєрідною творчою лабораторією зі збору, вивчення і сценічного втілення зразків народномузичного мистецтва та формування досвіду виконавської майстерності майбутніх фахівців є фольклорні ансамблі кафедри. Навчально-виховна робота в колективах будується на місцевому фольклорному матеріалі, жанровий склад якого достатньо різноманітний. Керівники та студенти щорічно виїжджають у фольклористичні експедиції, збирають і розшифровують матеріал, який після ретельного відбору (інколи редагування) використовуються з метою сценічного втілення та популяризації кращих зразків у ансамблевому виконанні. Так, на самотутніх народномузичних першоджерелах молоді навчається справжній автентичний манері гуртового виконавства.

Вирізняючись своєю специфікою, кафедра вирішує завдання, властиві всій національній системі професійної освіти. Очікувана стандартизація вищої мистецької освіти передусім передбачає відокремлення змісту навчальних дисциплін відповідно до сучасних досягнень науки і практики, а також

поліпшення технології, методики їх викладання з урахуванням змін, що відбуваються у житті. Колектив кафедри знаходить у творчому пошуку новітніх підходів та позитивно сприймає впровадження новаций у навчальний процес з метою підготовки фахівця для проведення фольклорно-практичної, виконавської, педагогічної, теоретичної, методичної, науково-дослідної, організаційно-управлінської роботи. Необхідність підготовки саме такого фахівця зумовлена не тільки потребами та пріоритетами завданнями національної освіти і виховання, а й особливостями розвитку суспільства на сучасному етапі.

Досвід роботи кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв РДПУ може бути корисним при розробці навчальних курсів з фольклору та організації навчально-виховного процесу в різних педагогічних системах (академіях музики, університетах культури і мистецтв, на музичних і музично-педагогічних факультетах) вищих навчальних закладів України.

Використані джерела:

1. Потреби в справі дослідження народної музики на Україні // Музика. – 1925. – № 2. – С. 67-73; № 3. – С. 115-121. – (Окрема відбитка. – С. 1-12).
2. Науково-практична конференція до 125-річчя з дня народження К.В.Квітки: тези доповідей / Редакційна колегія Р.І.Дзвінка та ін. – Рівне, 2005. – 54 с.
3. Програми вимоги до державних іспитів для студентів спеціальності 7.020205 „Музичне мистецтво”, спеціалізації „Музичний фольклор” / Уклад. Ю.П.Рибак, Л.Д.Гапон, О.М.Юзюк, М.М.Бабич, Р.В.Цапуя. – Рівне, 2003. – 45 с.
4. Яремко Б. Положення про зимово-літню школу традиційного народного мистецтва (ТНМ) ім. В.Мотура. – Рівне: РДПУ, 2003. – 18 с.

Людімила Гапон

**НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА
У ФОЛЬКЛОРНОМУ АНСАМБЛІ**

Левим засобом розвитку творчої особистості є народна музично-поетична творчість. Організаційно-методична основа навчального процесу мистецьких відділень ВНЗ і училищ

спрямована на художнє і культурно-естетичне виховання молоді на кращих зразках традиційної музичної культури.

Методика вивчення, засвоєння і використання народного музичного досвіду в навчальному процесі ще не знайшла необхідного підґрунтя теоретичного і практичного обґрунтування.

Фольклорні традиції ставлять як студента, так і викладача у ситуацію постійного пошуку. Найважливішим у роботі педагога є використання народно-педагогічного досвіду для збагачення знань студента, враховуючи його індивідуальні здібності та коло інтересів. Для цього необхідно запроваджувати в освітній процес інноваційні методи навчання, особливий акцент роблячи на розвитку творчих здібностей студента, його самореалізації, самовираженні у всіх видах занять музичним фольклором.

Зважаючи на унікальність фольклорного мистецтва, сьогодні вимагає його спеціального вивчення. Оскільки існують об'єктивні (соціальні, вікові, психологічні) і суб'єктивні (орієнтація на класичну музику) причини сприйняття фольклору, знайомство з ним у кожній віковій категорії має свою специфіку і потребує спеціальних методик.

Основа педагогічного процесу складають принципи, що відрізняються від загальноприйнятих. Принципи гуманізації полягає в духовному, моральному, естетичному уосконаленні і тісно переплітається із діалектикою буття, суть якої, зокрема, криється в тому, що кожна людина з її психологічними особливостями є неповторною. Колективність у фольклорі виступає як форма прояву традиції [1] за принципом діалектичної єдності індивідуального і колективного. Широко використовуються інтеграція як принцип комплексного засвоєння матеріалу, що об'єднує у процесі навчання основні компоненти: спів, рух, слово, слуховий аналіз тощо.

У процесі засвоєння фольклорного матеріалу здійснюється принцип послідовності і поступовості, що допомагає в оволодінні основними навичками співу, знаннями з музичного фольклору та використання їх у самостійній творчій діяльності. Кожен з принципів породжує форми і методи, що використовуються педагогом на заняттях з фольклорним ансамблем. Правильний підхід до засвоєння вищезгаданих принципів забезпечить єдність вимог до навчально-виховного процесу в цілому, допоможе в засвоєнні музичного матеріалу, сприятиме розвитку образного мислення, творчої ініціативи, поглибить знання та навички традиційного виконавства.

Розуміння специфіки народного мистецтва потребує вивчення зразків фольклору, максимально наближених до оригіналу. Щоб уявити звучання пісні в побуті, необхідно усвідомити обстановку, засоби виконання, характер звучання пісні, настрої виконавців тощо. Кашмент Квітка писав: «Для того, щоб людина сучасної міської культури могла зрозуміти, хоча б у межах своєї етнічної області, історичну культуру, що частково збереглася у селянському побуті, вона повинна уявляти собі тембри голосів та музичних інструментів, всі побутові обставини, смаки і почуття, сіногаді і мрії селян, не зливаючи їх в однорідну масу, не випускаючи з уваги відмінності статі, віку, нерівняночої діяльності, суспільного стану, ступеню наблизження до місцевих традицій» [2].

Навчальний фольклорний колектив відрізняється від тих, що існують у побуті, не тільки завданнями і соціальними функціями, а й творчими методами засвоєння народнопісенних творів. На шляху успадкування народної пісні виконавцями-початківцями виникає багато труднощів, які можна подолати тільки за наявності у співаків необхідних технічних навичок виконавства, спеціальних знань пісенної традиції, жанрових і стильових особливостей фольклору, що в сукупності формують музичне мислення, яке сприяє внутрішньому пізнанню природи традиційного виконавства. Без фундаментального творчого навчання засвоєти народну пісню надзвичайно важко. «Важливо не тільки точно відтворити мелодію або вслухатися, а й відчути напружовану багатства виками специфіку виконавства, своєрідне трактування слова, чеканну ритміку, забарвлення звуку, вибір діапазону й інші тонкощі» [3].

Важливим у репетиційній роботі з фольклорним ансамблем є оволодіння учасниками характерною народномузичною мовою, її ладо-інтонаційними та метро-ритмічними особливостями, слухання і відтворення цілого комплексу виконавських прийомів, що надають пісні особливого колориту і неповторності, розвивають у співаків народнопісенний склад мислення. Головну роль у навчальному процесі відіграють слухові враження і практичні навички.

Для співаків-«самородків» виконання народної пісні є таким же органічним процесом, як і саме життя, тому традиційний спів успадковується мимоволі. Виконавці, які прагнуть оволодіти традиційною манерою, такі навички зможуть набутти у процесі усвідомлення й засвоєння маловідомої народнопісенної мови.

При формуванні навчального колективу, зважаючи на неоднорідність складу (учасники з різних регіонів), надзвичайно

важливо знайти вірний напрям, у відповідності до якого варто будувати творчу роботу. Він може бути вибраним залежно від кількості учасників, котрі належать до близької за стилем пісенної традиції. Значна частина роботи повинна приділятися колективній та індивідуальній формам навчання.

Специфіка навчання у фольклорному ансамблі впливає з особливостей формування репертуару. Головну відповідальність несе керівник, завданням якого є дотримання загальних принципів формування репертуару з обов'язковим збереженням традицій, стилістичної і жанрової різноманітності. Дотримуючись принципу „від простого до складного“, поступовості і послідовності в оволодінні технічними навичками виконавства, можна в перспективі створювати спеціальні тематичні програми.

Вивчення пісенного матеріалу одного села, невеликого регіону дає можливість заглибитися в місцеву співочу традицію і більш детально перейти її.

Репертуар ансамблю буде повноцінним у тому випадку, коли формування його базуватиметься на творах різної складності. Вивчення і виконання простих, загальновідомих пісень дає можливість певною мірою розвивати творчі здібності виконавця в утискиванні складності розвивають творчі здібності виконавця. Пісні середньої складності закріплюють набуті виконавські навички. Навіть, допомагають закріпити набуті виконавські навички. Кількість складних творів має бути обмеженою, вони розраховані на роботу з фольклорним ансамблем дозволяють перейти на якісно вищий етап творчої діяльності. Звичайно, у кожному окремому випадку колективі поступово виробляються свої методи і форми навчальної роботи, що відповідають напрямку творчої діяльності.

Теоретичні знання, які дає учасникам керівник, обов'язково повинні підкріплюватися слуховими враженнями. Ідеальним способом навчання можна вважати спільний спів учасників ансамблю з народними співаками. Тому для становлення співака велике значення має фольклорна експедиція, що є обов'язковою складовою навчання. Вона дає можливість безпосереднього спілкування з живими носіями народних традицій. Спостереження за ними в побуті, вивчення їх манери поведінки під час співу, обрядів, народних танців, перейняття живої мови в сукупності складає багатий і цінний ґрунт для накопичення інформації, поповнення знань.

Здійснюючи експедицію, початківцеві має добру нагоду закрити теоретичні знання й набуті практичного досвіду збирача, виконавця, дослідника. Складний навчальний процес поєднує в собі дві взаємозалежні функції – навчальну і виховну. Тому завданням керівника ансамблю є створення здорового психологічного клімату й досягнення конкретно поставленої мети.

Використані джерела:

1. Земповский И. Народная музыка и современность // Современность и фольклор. – Москва: Музыка, 1977. – С.49.
2. Квитка К. Избранные труды: В 2-х т. – Москва: Советский композитор, 1971. – Т.1. – С.13.
3. Ландсбертис В. Литовский фольклорный театр. – Вильнюс: Минтис, 1982. – С.12.
4. Бенч-Шокало О. Украинский хоровый спів. – Київ: Український світ, 2002. – С.231.
5. Богданова О. Социально-психологичні аспекти спірийняття музичного фольклору // Проблеми етномузикології. – Київ, 1998. – С.199.
6. Огороднов Д. Воспитание певца в самодеятельном ансамбле. – Київ, 1980. – С.10.

Олена Юзюк

МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Фольклор – це один з основних чинників, які впливають на формування особистості. За допомогою фольклору людина пізнає світ, формує своє ставлення до всього, що її оточує. Це – енциклопедія життя народу, його духовної сили і кращі найважливіше джерело формування особистості, її високих ідейно-моральних якостей.

Переважає більшість сучасних цивілізованих націй майже втрапила живу традиційну народну культуру, в Україні ж цей процес ще не набув катастрофічних форм, хоча її зазнав, через відомі історичні обставини, незворотніх втраг. Проте, якщо ознайомлення з фольклором у традиційному середовищі навіть ще півстоліття тому відбувалося природним шляхом безпосеред-